

Uz 45. obljetnicu znanstvenog i nastavnog rada Vande Kochansky-Devidé

Zagrebačka Peščenica svjedok je životnog puta kojim već 65 godina kroči Vanda Kochansky (nakon udaje Kochansky-Devidé), naš istaknuti paleontolog, redovni profesor Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i redovni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Tu je rođena (10. travnja 1915) i tu se zadržala sve do danas, provodeći naoko miran, a ipak veoma sadržajan i plodan život, vrijedan da ga se makar i skromnim prilogom osvježi u sjećanju. Tu je, dakako, stekla i prva životna iskustva i neke osnovne nazore, važne za mnoge kasnije odluke. A bilo je dovoljno prilike za to, jer je Peščenica upravo u proteklih 65 godina, poput mnogih drugih naselja prošla sve stupnjeve razvitka od idiličnog životnog prostora, bogatog zelenilom i tišinom, do tipične urbane aglomeracije, bučne i sve manje privlačne.

Obilate prirodne mogućnosti za igru i dječje nestašluke za djevojčicu iz Rakovečeve ulice bile su nedostupne zbog njezina krhkog zdravlja i naglašeno racionalnog odgoja u kojem je objektivno imalo uvijek prednost pred emotivnim, osobnim. Uglavnom iz istih razloga, ni njezine izrazite sklonosti umjetničkog doživljavanja svijeta oko nje nisu mogle biti kreativno ostvarene.

No, tragovi tih neispunjenih želja mladosti, odrazili su se kasnije u naglašenoj ljubavi prema prirodi i u sklonosti prema umjetnosti, lišenoj pomodarstva i izvještačenosti. Pa, upravo time možemo objasniti i njezinu ljubav za neposredan narodni umjetnički izraz koji će često pretpostaviti profesionalnom usiljenom »modernizmu«.

Ništa se bitno ne mijenja ni u toku školovanja, pa tako završava pučku školu (1925) i gimnaziju (1933), šireći životne spoznaje uglavnom kroz mnoštvo pročitanih knjiga, s kojima je uspostavila trajno prijateljstvo. S većim promjenama suočava se tek upisom na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Opređeljuje se za »biološku grupu« u kojoj, pored bioloških predmeta, susreće i geologiju s paleontologijom. I taj će susret biti presudan za njezinu kasniju profesionalnu djelatnost. Profesori V. Vouk, I. Horvat, K. Babić, M. Salopek, F. Tučan i njihovi suradnici nastojali su, svaki na svoj način, objašnjavanjem prirode, razviti i ljubav za nju, što je za V. Kochansky bila nadogradnja njezinih vlastitih nazora, s mogućnošću svestranijih i punijih doživljaja.

Najbliža joj je bila organizacija i izvedba nastave iz biologije, osobito botanike. No, još jednom prevladava racionalna komponenta njezine ličnosti, pa već 1935. postaje dnevničar-zvaničnik u Geološko-paleontološkom zavodu. On je tada bio smješten u prostorijama Geološko-paleontološkog muzeja u Gornjem gradu, koji odiše starinom i umjetnošću, što je za V. Kochansky od tada postalo dragocjenom vrijednosti njezine svakodnevice.

Bilo je to u vrijeme početka ekipnih istraživanja ličkog paleozoika pod vodstvom prof. Salopeka, a uz sudjelovanje studenata među kojima se već od početka našla i V. Kochansky. Od tada ona korača dvostrukim strućnim kolosjekom. Jedan je od njih vezan uz fosile, laboratorij i mikroskop, a drugi uz velebitske, medvedničke i druge gorske proplanke pogodne ne samo za znanstveno istraživanje i raščlanjivanje u cilju rekonstrukcije prošlosti kraja, nego i za pun doživljaj prirode. Tako joj se pružila prilika da nadoknađi ono što joj je bilo uskraćeno u djetinstvu. Od tada traje njezina naglašena emotivna povezanost sa svim što priroda može pružiti, a da sama ne pretrpi nepopravljivu štetu, od cvijeta na gorskom proplanku do toplog kamina i kulinarskih poslastica.

Iako je već za vrijeme studija sudjelovala u izvođenju nastave paleontologije, nakon diplomiranja 1938. i službeno je svrstana u znanstveno-nastavnu hijerarhijsku ljestvicu. Ona je to prihvatila tiho, nenametljivo i radno. Prvi vidljiviji rezultat bilo je stjecanje doktorata filozofije (1943) na temelju teze o međvedničkom miocenu i njegovoj fauni. Više okrenuta radu nego težnji za bržim napredovanjem, ostaje u asistentском zvanju punih 15 godina, do 1953. No, kasnije je proces napredovanja ubrzao usporedo s njezinim uspjesima u znanstvenom radu. U docentskom je zvanju do 1958, izvanredni profesor do 1962, a od tada do 1980. redovni je profesor paleontologije u kojem zvanju odlazi u mirovinu — da bi i dalje znanstveno djelovala u okvirima vlastitog interesa koji je bogat i širok.

Paleontologija i stratigrafija znanstvena su područja na kojima je V. Kochansky-Devidé stvorila najvrednija djela. Začetnik je mikropaleontologije u nas. Međunarodno priznanje postiže prvenstveno znanstvenim publikacijama o paleozojskim foraminiferama i algama. Uz taksonomske probleme istraživala je i njihovu evoluciju, ekološke uvjete života i mogućnost primjene u stratigrafskom raščlanjivanju karbona i perma naših krajeva. U obilju proučenih formi otkrila je i opisala 6 novih rodova (*Velevitella*, *Connexia*, *Herakella*, *Kahlerina*, *Paratritrites*, *Ramovsia*) i 40 novih vrsta. Bavi se i mezozojskim mikrofosilima, zatim tercijarnim mekušcima i koraljima, kao i stratigrafijom tercijara. I u tim je skupinama otkrila nove rodove i vrste, pa je tako među školjkašima opisala 20 novih taksona, a među puževima 5. Sva svoja istraživanja obavlja u nas, bez pomoći iz vana i bez duljih boravaka u drugim znanstvenim središtima. Pa ipak, njezine se znanstvene veze šire izvan Zagreba, Hrvatske i Jugoslavije, pa se malo po malo uključuje u međunarodne znanstvene tokove i ulazi u uzak krug najistaknutijih svjetskih specijalista za paleozojske mikrofosile. Dobiva na obradu znanstveni materijal ne samo iz naših znanstvenih središta nego i iz Mađarske, Austrije i Grčke. Objavljuje radove u suradnji sa stručnjacima iz Slovenije, Bosne i Hercegovine, Srbije i Japana. Publicira u znanstvenim časopisima Basela, Moskve, Stuttgarta, Krakowa, Beča, Budimpešte, Sapporoa (Japan).

Nije sklona prisilnoj prakticističkoj usmjerenosti istraživanja, ali se veseli svakoj mogućnosti primjene znanstvenih rezultata. Tako ona, ne odstupajući od znanstvenih kriterija, dolazi do praktičnih zaključaka koji su primijenjeni prije svega u istraživanjima ležišta nafte.

Poštuje pozitivno nasljeđe prošlosti. Zato znatan dio svoje djelatnosti posvećuje geološkoj bibliografiji i prikazu života i rada naših istaknutih geologa i drugih prirodoslovaca, kao i stranih stručnjaka koji su djelovali u nas. Na taj način V. Kochansky-Devidé pridonosi spoznavanju razvitka i kontinuiteta naše znanstvene misli na području na kojem je profesionalna aktivnost dobroano ušla u svoje drugo stadije.

Zaljubljenost u prirodu vodi je u borbu za njezinu zaštitu da bi se tako sačuvao prirodni životni okoliš pred nekontroliranim naletom industrijske i potrošačke civilizacije.

Prirodne sklonosti i stečeno znanje i iskustvo u punoj su mjeri obilježili i nastavničku djelatnost Vande Kochansky-Devidé. Spremna da pokaže i učini, da vješto rekonstruira i likovno oblikuje, da zapaža i jasno formulira, ona nastoji, i bez naglašene elokvencije, razviti u studenata prije svega radne navike, uputiti ih u istraživanja na način da sami dolaze do spoznaja, umjesto da ih olako primaju i jednako olako zaboravljaju, ako ih preuzimaju od nastavnika bez vlastitih napora. Tako se obraća geozozima, biologima, geografima i rudarima, ne samo u Zagrebu, nego i u Skopju i Ljubljani, na dodiplomskom i postdiplomskom studiju.

Svjesna bogatstva i neprikadnosti literaturnog fonda za efikasan tekući studij, piše naš prvi udžbenik iz paleozoologije, koncizan, suvremen i informativan.

Vodi brojne diplomatske radove. Iako uvijek spremna da pokaže, pušta kandidatu punu slobodu da i sam dokaže svoj talenat i spretnost, pa neki tako već za redovnog studija postaju autori prvog znanstvenog rada. To, dakako, još u većoj mjeri vrijedi za magistre i doktore znanosti od kojih su mnogi svoj tematski i metodski znanstveni fond obogatili uz pomoć V. Kochansky-Devidé.

Spremna je posavjetovati i iskusnije kad im se isprieče poteškoće iz njezine široke domene djelovanja. Zalaže se za podizanje kvalitete geološke publicistike, pa svojim iskustvom, znanjem i zalaganjem dugi niz godina, u svojstvu glavnog urednika, podiže kvalitetu časopisa »Geološki vjesnik«, »Palaeontologia Jugoslavica«, a neko vrijeme i »Bulletin scientifique«.

Brine se za upoznavanje svjetske geološke javnosti s našim znanstvenim dostignućima, pa prikazuje naše radove u međunarodnim referalnim časopisima, a posebne otiske svojih radova i radova svojih suradnika šalje u zamjenu širokom krugu stručnjaka na svim kontinentima.

Opus od 156 radova koji su objavljeni ili se nalaze u tisku, od kojih se najmanje 84 može smatrati znanstvenim po međunarodnim kriterijima, nije ostao bez posebnih priznanja.

Naši stručnjaci, njoj u čast, nazvali su po njezinu imenu nove taksone *Salopekiella kochanskae* Milanović 1968, *Distefanella kochanskae* Polšak 1968, *Paracandona kochanskae* A. Sokač 1972, *Cylindroporella kochanskyae* Radoičić 1970, *Kochanskyella tulipa* Milanović 1974, *Fallotella kochanskae* Drobne 1980, *Darvasites vandae* Leven & Scherbovich.

Hrvatsko geološko društvo, u kojem je bila i predsjednicom, izabralo ju je za počasnog člana. To je učinilo i Hrvatsko prirodoslovno društvo i Hrvatsko antropološko društvo.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti izabrala ju je 1966. za dopisnog, a 1973. i za redovnog člana.

Član je Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Za izuzetna znanstvena dostignuća Odbor Sabora SR Hrvatske dodijelio joj je nagradu »Ruđer Bošković« (1967) i za životno djelo (1975), a primila je i nagradu Sklada »Boris Kidrič« SR Slovenije (1966) zajedno s prof. A. Ramovšom iz Ljubljane.

Inventivnost, praktičnost, spretnost i dosljednost u kontinuiranoj djelatnosti, proizašloj više iz potrebe nego iz prenaplašenog zanosa, urodili su plodom na koji može biti ponosna ne samo V. Kochansky-Devidé, nego i svi mi zajedno s njom, jer njezino djelo ne predstavlja samo jedan od temeljaca naše geološke znanosti, pa i znanosti uopće, već će ono zbog ideja, pristupa i podataka još dugo služiti kao poticaj i putokaz onima koji dolaze. A to će joj biti sigurno najveće i najdraže priznanje.

U Zagrebu, ujesen 1980.

Milan Herak